

Dainius Razauskas

2014 m. pastabos straipsniui:

Liaudies kultūra, *Liaudies kultūra*, 1996, Nr. 5, p. 7–13.

Pagrindinių straipsnio minčių neatsisakau – priešingai: kai kurios iš jų apaugo gausia įvairių tradicijų medžiaga ir pasidarė neabejotinos, kone savaimė suprantamos. Antai javų kūlimo, kaip grūdo atskyrimo, išvalymo nuo pelų, simbolinė sąsaja su žmogaus dvasinio prado išsilukštenimu iš apvalkalų ar apnašų; *liaudies* kaip laisvų žmonių luomo pirminė samprata ir kt. Be to, kad straipsnis labai prastai, tiesiog klaikiai parašytas ir parengtas spaudai, dabar jam teturiu esmiškai vieną rimtą dalykinį priekaištą:

p. 8 pirmame stulpelyje klaidingai teigiama neva „galima“ ide. šaknų **k^hel-* „sukti(s), judėti; ratas“ ir **kel-* „mušti, kirsti“ sąsaja. Deja, tokia sąsaja visiškai negalima dėl formalių, fonetinių priežasčių, kurių nieku būdu negali atšaukti tai, kad kai kuriose kalbose panašiai skamba jų vediniai. Nei Vytauto Mažiulio, nei Vladimiro Toporovo nekorektiškai nurodytuose darbuose apie tokią sąsają, suprantama, nėra kalbos – kalbama tik apie galimybę vieną ar kitą žodį priskirti vienai kuriai iš šių dviejų ide. šaknų. Vienintelis būdas „apeiti“ šią kliūtį, norint vis dėlto kilme susieti žodžius lo. *cultūra*, *cultus*, *colere* su lie. *kulti*, būtų pastarąjį kildinti iš ide. **k^hel-* „sukti(s), judėti; ratas“ arba, kaip straipsnyje jau mėginta padaryti, išskirti du homonimus *1 kulti* < ide. **kel-* „mušti, kirsti“ ir *2 kulti* < ide. **k^hel-* „sukti(s), judėti; ratas“.

LIAUDIES KULTŪRA

Štai taip originaliai „Liaudies kultūra“ sveikinama 50-ojo numerio proga.

Dainius RAZAUSKAS

Sakoma, jog „įvardijimas – tai dvasinis žmogaus gimimas, įprasminantis ir įforminantis žmogaus gyvenimą. (...) Žinoma ir patarlė „Vardą pakeisi – laimę pakeisi“ (1; 47). Toks santykis su vardu – ne tik žmogaus, bet ir reiškinių, daikto ar pan. – itin archaiškas ir būdingas visam Senajam pasauliui. Juolab senovės indoeuropiečiams. Štai senovės Indijoje, „Vedų rišio (dainiaus – D.R.) požiūriu, tikrinis vardas yra pati deotato esmė, jiedu neatskiriami. Iš tikrųjų jame esti tik tai, ką savyje slepia vardas. (...) Iš tokio vardo statuso vėdiškajame pasaulio modelyje išplaukė tai, kad visos su vardu susijusios operacijos buvo sakralizuotos. Galima sakyti, jog vardas kaip toks Rig Vedo periodu buvo šventas (...). Viena iš pagrindinių operacijų su vardu Rig Vede yra jo suteikimas (...). Rig Vedo kontekste ši operacija įgauna kosmogoninę prasmę, mat suteikti kam vardą – reiškia sukurti tai“ (2; 101). Be to, „vardas, rišių požiūriu, visuomet susijęs su paslaptimi. (...) Sakralinis vardo ištarimo aktas prilygo uždangos nuplėšimui nuo vidinės jo prigimties. Vardo žinojimas buvo suprantamas kaip prisilietimas prie paslapties“ (2; 104). Nėgana to, „į tikrinį vardą Rig Vede galima žiūrėti kaip į tam tikru būdu užkoduotą siužetą arba mitą“ (2; 103). Apskritai visi „archaiški sudurtiniai žodžiai, išlikę senosiose indoeuropiečių kalbose, (...) itin reikšmingi kaip pėdsakai realių indoeuropietišku tekstų, kurių glausta transformacija jie kaip tik yra“ (3; 48). O „jeigu sudurtiniai žodžiai kompresuotu pavidalu perteikia už jų slypintį labiau išskleistą tekstą, tai dar labiau kompresuotu pavidalu pirminis tekstas gali būti perteiktas tiesiog vidine žodžio forma. Todėl siūlomų tyrinėjimų centre atsideria etimologija“ (3; 48).

Tai, kas pasakyta, atveria gan įdomią galimybę, nuodugniau pasiaiškinus vardo ar jo dėmenų etimologiją, atskleisti jame „paslėptus“ atitinkamus mitinius vaizdinius (archetipus), o kartu, šitaip „įminus“

vardą (4), (at)pažinti ir juo įvardintos būtybės, reiškinių ar daikto giliają (mitinę, archetipinę, sakraliąją) esmę.

Šiuo atveju mus domina „Liaudies kultūros“ žurnalo pavadinimas, todėl ir panagrinėkime kiek atidžiau jį sudarančių žodžių *liaudis* bei *kultūra* etimologines sąsajas bei užuominas.

Kultūra

Pradėkime nuo *kultūros*. Šio „tarptautinio žodžio“ provaizdis yra lotynų kalbos daiktavardis *cultura* (*cultūra*) ‘ap-, į-, iš-dirbimas, priežiūra, apeiga, apeigos garbinimas’, padarytas iš veiksmažodžio *colere* (es. l. I a. *colo*) ‘ap-, į-, iš-dirbti, prižiūrėti, apeiti, garbinti’. Įprastai aiškinant, šiuos žodžius tiksliausiai ir atspindėtų liet. *apeiti* reikšmė ‘6. apruošti, aptvarkyti’ (LKŽ II 1078), *apeiga* ‘1. ėjimas apie ką; apyvoka’ (LKŽ I 190) bei *apeigos* ‘iškilmės, ceremonijos’ (LKŽ I 191). Pagrindinė liet. *ap-eiti* reikšmė yra tiesiog ‘1. einant aplink a p s u k t i’, kuria ir remiasi visos išvestinės reikšmės. Panašiai aiškinami ir lotyniškieji žodžiai. Pavyzdžiui, tos pat kilmės lotyniškąjį *anculus* „atitinka gr. *amphi-polos* ‘tarnaitė’, ir tai yra vėdiniai junginio **ambhi-k^uolos*, reiškusio ‘kuris eina aplink’. Plg. lot. *ambi* ‘aplink’ ir *colere* (...) = gr. *po-lein* ‘eiti, judėti’ (iš **k^uol-*, **k^uel-*). Iš pradžių jo reikšmė, matyt, buvo religinė: žodis reiškė šventiką, kuris garbino savo šventenybę e i d a m a s a p l i n k j a“ (5; 123). Paminėtinas palyginimui ir „graikiškas ritualą žymintis žodis teletė, išreiškiantis išbaigto, pilno apsisukimo ratu idėją (plg. teleō, tellō ‘praeiti, įvyk(dy)ti’ (...) iš ide. **k^uel-* ‘suktis, judėti aplink’ ir t.t.)“ (6; 49). Taigi ir lot. *colere* pradžioje, matyt, reiškė tą patį, ką ir šaknis, iš kurios jis kilo, būtent ‘suktis, judėti (aplink)’. Tos pat kilmės, pavyzdžiui, dar yra gr. *pelomai* ‘judu’, sanskrito *calati* ‘juda, kilnoja si iš vietos į vietą’, *cala(s)* ‘judėjimas’, *carati* ‘vaikšto, bastosi, klajoja’ bei ‘veikia, užsiima kuo, dirba, gamina ką; gyvena (kur)’, *carana* ‘koja, pėda; ėjimas,

kelias', rusų *koleso* (sen. slavų *kolo*) 'ratas' ir daugelis kitų, taip pat lat. *kult* bei liet. *kulti* reikšme 'kulti sviestą' bei (refl.) 'valkiotis, bastytis' (7).

Tačiau liet. *kulti* bei lat. *kult* įprastesne reikšme 'kulti javus, grūdus' jau vedami iš ide. šaknies **kel-* 'mušti, kirsti', kaip ir liet. *kalti*, rusų *kolotj* 'durti; skersti; skelti, skaldyti' bei kt. Iš reikšmės 'mušti', manoma, radosi platesnė 'dirbti su mušimu susijusius darbus', o atskiru atveju, būtent 'kulti javus, grūdus', t.y. 'mechanškai atskirti grūdus nuo varpų bei pelų' (8; 440; 441).

Taigi išeitų, jog lietuvių (kaip ir latvių) kalboje yra d u skirtingos kilmės veiksmažodžiai *I kult* reikšme 'kulti sviestą' bei (refl.) 'valkiotis, bastytis' (iš ide. **k^u-el-* 'sukti(s), judėti', kaip ir lot. *colere* bei *cultūra*) ir *2 kult* reikšme 'kulti javus, grūdus' (iš ide. **kel-* 'mušti, kirsti'). Tačiau abi šios reikšmės – 'sukti' ir 'mušti' – daugeliu atvejų yra neatskiriama susiję, pavyzdžiui, plg. posakio „k u l t i sviestą“ sinonimiškus atitikmenis „ s u k t i sviestą“ bei „ m u š t i sviestą“. Todėl nemažai kalbininkų abiejų reikšmių minėtus veiksmažodžius laiko bendrakilmiais, t.y. iš esmės vienu ir tuo pačiu veiksmažodžiu, įgyjančiu abi minėtas reikšmes. Kaip tik todėl, matyt, ir LKŽ teduodamas vienas vienintelis veiksmažodis *kulti*, reiškiantis ir '1. valyti grūdus iš varpų, 2. mušti, perti, daužyti, 3. skalbti, velėti, 4. grūsti, 5. ardyti, daužyti, trupinti, mušti į gabalus' bei pan., ir '9. (refl.) valkiotis, bastytis, trunkytis, 10. vargti, dirbti, plušėti' bei '13. m u š t i, s u k t i (sviestą)' (LKŽ VI 850, 851). Užtat giminingais galima laikyti ir rus. *kolotj* 'durti, skersti, skelti, skaldyti' bei *koleso* 'ratas'; pr. *kelian* 'ietis' (iš 'durti') bei *kelan* 'ratas' (iš 'suktis') (9; 25), taip pat keltų **kūlo-* 'nugara' (iš 'kulti, perti?') bei **kulo-* '(kovos) ratai' (iš 'ratas; suktis') (10; 136) ir kt. Pagaliau ir lotynų kalba turi aptariamajam *colere* (iš 'suktis') giminingą veiksmažodį (*per*)*cellere* '(par) (pri)trenkti', būt. I. neveik. r. dalyvis (*per*)*culi* (11; 136). Paminėtinas ir tos pat kilmės lotynų kalbos daiktavardis *culter* 'peilis', akivaizdžiai susijęs su „pjovimu, kirtimu, dūrimu“, o ne su „sukimu(si)“. Galiausiai tad ir pačios ide. šaknys **k^u-el-* 'sukti(s), judėti' bei **kel-* 'mušti, kirsti', matyt, yra giminiškos (panašiai tarpusavy giminiškos yra ide. šaknys **k^uer-* 'kurti, daryti' bei **ker-* 'kirsti') (12). Abiejų reikšmių ryšį netiesiogiai mena ir lot. *colus* 'verpstė', semantiškai plg. liet. *verpti* pirmine reikšme 'suktis', kuris savo ruožtu giminiaujasi su *verpti*, *varpyti*, t.y. 'durti' (13; 163, 192). Iš viso to, kas pasakyta, reikia daryti išvadą, jog lot. *colere*, taip pat, vadinasi, ir *cultūra* bei *cultus* 'kultas' yra bendrakilmiai su liet. *kulti* abiejomis pagrindinėmis pastarojo reikšmėmis. Kar-

tu atitinkamo indoeuropiečių veiksmažodžio pirmąs- te reikšme, matyt, reikia laikyti 'm u š t i s u k a n t' arba 's u k t i m u š a n t'. Kaip tik šiuodu abu jude- sius juk galiausiai jungia ir sviesto, ir javų kūlimas, ir besisukančio rato „mušimas(is)“ į paviršiaus nelygu- mus, ir pan.

Taigi ir į „kultūrą“ galima mėginti pažvelgti kiek plačiau bei giliau. Visų pirma iš lotyniškų šios šaknies žodžių akivaizdu, kad ji susijusi su ritualu, būtent su k u l t u, o ritualas ar kultas šiaip jau mena aukojimą. Gyvulinės aukos atveju – tai aukojamojo gyvulio nu- dūrimas, paskerdimas; čia ir rus. (*za*)*kolotj* '(nu)dur- ti, (pa)skersti', lot. *culter* 'peilis' (kaip pagrindinis au- kotojo įrankis), (*per*)*cellere* '(par)(pri)trenkti' (kaip su auka atliekamo veiksmo apibūdinimas) ir pan.

Tačiau ir sukimusi ratu (aplank aukurą ar pan.) bei (aukos) paskerdimu ritualo ar kulto turinys anaip- tol neišsismia. Čia atkreiptinas dėmesys į tokį iš lat. *kult* 'kulti' kilusį latvių kalbos daiktavardį kaip *kuls* 'kluo- nas, klojimas' (8; 440). Mat „*kluonas* arba *klojimas* (žemaitiškai *jauja*) – tai pastatas suvežtiems iš laukų javams sudėti, džiovinti, k u l t i. Tokio kluono viduje įrengta atskira patalpa su krosnimi javams džiovinti vadinama *jauja* (žemaitiškai *pirtis*). Kluonai su *jauja* Lietuvoje (...) išsilaikė (...) iki XIX a. vidurio, t.y. iki arkliais varomų kūlimo mašinų įsigalėjimo (...). Galima tad įsivaizduoti, kad lenkiškąją krikščionybę įve- dus į Lietuvą ir senobinei religijai įgavus grynai kai- minį ir šeimyninį pobūdį, kluonas pasidarė svarbiu r e l i g i n e s p r a k t i k o s centru“ (14; 309). Reikia manyti, jog tokiu „šeimyninės religinės praktikos cen- tru“, gal tik mažiau svarbiu, jo būta ir anksčiau. Iš čia galimybė „kultą“ bei „kultūrą“ sieti ir tiesiog su javų ar grūdų kūlimu, juolab kad tokią „religinę praktiką“ A.J. Greimas gretina su senovės lotynų žemdirbių Vul- kano (atitinkamomis savo funkcijomis prilyginamo lie- tuvių Gab–jaujui) kultu (14; 309). Tokiu atveju anaip- tol nebeatrodo visiškai beprasmiška ir tai, kad su prie- balsiniu formantu *-t-* bei lietuviška daiktavardžio prie- saga *-ūra* (15; 198) įmanomas ir grynai lietuviškas iš veiksmažodžio *kulti* padarytas daiktavardis **kultūra*, kuris kuo puikiausiai tinka „kultūros“ sąvokai žymėti.

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad liet. *kulti* visų pirma reiškia '1. v a l y t i grūdus iš varpų', o kartu ir '3. skalbti, velėti'. Įsidėmėtina, jog *velėti* '1. skalbti, k u l t u v e daužant, 2. mušti, kailį perti' (DLKŽ 925) kyla iš ide. šaknies **uel-* vėlgi 's u k t i', kaip ir *velti*, *volioti*, *ap-valus* bei kt. (13; 53, 163 ir kt.). O turint galvoje *kočioti* reikšme '2. mušti, kailį vanoti' bei '3. volu, ve- lenu lyginti, voluoti, volyti, velenuoti' (LKŽ VI 284), paminėtinas ir tikslus lotyniškojo *cultus* 'kultas' lietu-

viškas fonetinis bei morfologinis atitikmuo *kultas* ‘kočiojimo įrankių dantytoji dalis’ (LKŽ VI 850). Savo ruožtu šalia *velėti* reikšmės ‘kailį p e r t i’ atsizvelgtina ir į *kulti* reikšmę ‘2. mušti, p e r t i, daužyti’. Neatsitiktinai *jauja* reiškia ne tik ‘3. pastatas javams krauti ir kulti; klojimas, kluonas’, bet visų pirma ‘1. kūrenama kluono dalis, kur džiovinami linai arba javai (...); p i r t i s’ (LKŽ IV 299). Kita vertus, *pirtis* reiškia ir ‘4. jauja kluone linams ar javams džiovinti prieš minant ar kuliant’, ir, žinoma, ‘1. tam tikras pastatas ar patalpa, kur maudomasi, vanojamasi’ (LKŽ X 33, 34). Visa tai rodo neabejotiną javų kūlimo kaip grūdų išvalymo iš varpų bei pelų simbolišką tapatumą žmonių pėrimuisi bei vanojimuisi pirtyje kaip apšalymo išvalymo nuo nešvarumų. Jau „kun. A.Sabaliauskas 1916 m. (...) pastebi, kad Suomijos pirtis yra vadinama ‘šventa vieta’ (...). A.Sabaliauskas savo pranešime apie Lietuvos pirtis mini kai kuriuos papročius, kurie liudija, kad pirtis ar greičiau pats pėrimosi veiksmas turėjo kažką religiško“ (16; 97). Suvirš, „čia turime aiškų religinės apeigos liudijimą ir būtent tokios apeigos, kuri atliekama apsiplavimo ar maudymosi būdu. Krikščioniškiesiems pasveikinimai, įvesti į šio apsiplavimo apeigas, liudija, kad ir Lietuvoje į pirtį ir pėrimąsi buvo žiūrima (...) kaip į autentišką religinį aktą“ (16; 98). Apskritai „pėrimasis pirtyje (...) buvo vienas iš archaiškiausių savęs ir pasaulio išganymo ritualų (...). Nuo seno baltų gentys bei tautos pirtį laikė išskirtine, šventa vieta (...). 1889 m. Paparčių apylinkėje (Kaišiadorių raj.) Balys Gumbrevičius išsakė liaudies pasaulėžiūrą, kad ‘p i r t y k a i p b a ž n y č i o j r e i k i a b ū t i’ (...). Daug ką sako atkakli Mažosios Lietuvos lietuvių kova dėl pirties, kurios įvairiais būdais Prūsijos valdžios buvo varžomos: dvasininkai lietuvių pirties praktikoje įžiūrėjo sakralumo elementų, kurie, jų nuomone, buvo netoleruoti. (...) Kova prieš Mažosios Lietuvos pirtis (...) – tai kova su vadinamąja ‘pagonybe’, kurios apraiškas kaip tik įžiūrėjo paprotinėje pirtyje“ (17; 195, 196, 197). Pagaliau prūsų kalbos žodis, kuriuo vadinta b a ž n y č i a, t.y. *perōni* arba *pirjīn* (vns. gal.), plačiausia reikšmė ‘bendrija, bendruomenė; krikščionių bendrija, parapija, bažnyčia’, kyla būtent iš pr. **pēr-ē* ‘talka’ < ‘k ū l i m a s’ iš veiksmazodžio šaknies pr. **per-* ‘mušti, k u l t i’ = liet. *perti* (9; 201, 202). Magaryčiams, turėdami omeny liet. *perti* reikšmę ‘5. vanoti pirtyje su v a n t a’ (LKŽ IX 858), atkreipsime dėmesį į tokius lietuvių kalbos žodžius kaip *švanta* ‘vanta’, *švantalyti* ‘mušti, pliekti’ (LKŽ XV 447) bei *šventinti* reikšmė ‘8. mušti, p e r t i, pliekti’ (LKŽ XV 507).

Iš to, kas pasakyta, aiškėja neabejotinas javų kūlimo (grūdų išvalymo iš pelų) ir žmonių pėrimosi pir-

tyje (apsi-valymo nuo nešvarumų sluoksniu) bendras d v a s i n i s simbolizmas, menantis iniciaciją, įšventinimą ar krikštą – čia ir apsiplovimas, maudymasis kaip „krikštas vandeniui“, ir juolab liet. *krikštyti* reikšmė ‘3. mušti, p e r t i k a i l i’ (LKŽ VI 590), ir pan. Grūdų kūlimo atitinkamą simboliką savo ruožtu grindžia tai, kad *grūdas* yra ne kas kita kaip ‘1. augalo sėkla’ (LKŽ III 654), o *sėkla* šiaip jau yra vienos šaknies su *siela* (18). Kad įsitikintume, jog sąvokų „siela“ ir „sėkla (žmogaus)“ ryšys anaipol neatsitiktinis, užteks paminėti „bendrą slavų **mudrō* ‘išmintingas’ bei **mude* ‘testicula’ kilmę, patvirtinamą galybės mitopoetinės fiziologijos liudijimų apie vieną bendrą mentalinio ir vaisingumo pradų (smegenys ir sperma) nešėją“ (19; 198). Plg. dar gr. *mēdos* reikšmės ‘1. mintis, sumanymas’ bei (dgs.) ‘2. vyriški lyties organai’; taip pat lot. *mens* (kilm. *mentis*) ‘menta, mintis’ bei *mentula* ‘vyriškas lyties organas’ ir kt. Taigi akivaizdus iškart dvigubas simbolinis ryšys: viena vertus, tarp grūdo, t.y. augalo sėklos, bei žmogaus sėklos (žymimų vienu ir tuo pačiu žodžiu *sėkla*) ir, kita vertus, tarp žmogaus sėklos ir žmogaus sielos (žymimų vienos ir tos pačios šaknies žodžiais *sėkla* bei *siela*). Užtat k u l t i, t.y. „atskirti grūdus nuo pelų“, simboliškai reiškia išvalymo iš pasaulio apnašų, taigi nedviprasmiškai mena patį bet kokios dvasinės ar religinės praktikos branduolį, ašį, apie kurią sukasi bet koks „kultas“.

Pratęsiant aptartąjį simbolizmą, įdomu pastebėti ir tai, kad „liet. *kūnas* (...) yra (...) sufikso **na-* vedinys iš verb. balt. **kū-* / **keu-* ‘dengti(s)’“ (20; 169), iš kurio kyla ir tokie žodžiai kaip pr. *keuto* (**kiautā*) ‘oda (žmogaus)’ bei liet. *kiautas*, tik šįsyk su priesaga **ta-* (20; 182, 183). O liet. *kiautas* – tai ir ‘2. g r ū d a, s e k l a dengiantis lukštas’ (LKŽ V 717). Taigi grūdo (sėklos) kūlimas iš pelo ar kiauto – tai tarsi sielos „išsinėrimas iš odos“ (plg. g y v a t e s kaip nemirtingumo, amžinos g y v a t o s įvaizdį, grindžiamą jos kasmetiniu išsinėrimu iš pernykštės, išgyventos odos – panašiai „reinkarnuoja“ nemirtingoji žmogaus siela), o kartu ir dvasios išsilaisvinimas iš kūno, iš kūniškumo gniaužtų (iš „reinkarnacijų rato“ apskritai), kitaip sakančiam, sąmonės išsivadavimas iš „materializmo“ arba, pratęsiant metaforą iki galo, tiesiog dvasios išsivadavimas iš materijos (plg. šia prasme ir bendrašaknius liet. *dvasia* bei *dvėsti*, t.y. „dvasėti“, „keliauti į dvasinį, dvasių pasaulį“; plg. čia ir gyvulinės aukos paskerdimą – rus. (*za*)*kolotj*, lot. (*per*)*cellere*, *culter* – kaip jos „sudvasinimą“ ir „pasiuntimą pas dievus“). Mat tik „įveikęs mirties virsmą, žmogus, vis labiau skais-tėdamas, kyla į d v a s i n e būtį. Šiame tarpsnyje jis

eina į savo esmę, Dievop“ (1; 10–13). Kaip tik šie mirties (kaip „sudvasinimo“) ir prisikėlimo („naujame kūne“ ar „naujam gyvenimui“) vaizdiniai grindžia ir iniciacijos ar krikšto archetipą, o galiausiai ir visą krikščionybę.

Kita vertus, ir „gimdymas liaudies tradicijose prilygdavo mirčiai“ (1; 31). Ir ne be reikalo. Nes kaip kad mirties akimirka žmogaus siela palieka kūną ir materialųjį pasaulį apskritai, t.y. dvasia atsiskiria nuo *m a t e r i j o s*, taip gimimo metu naujagimis palieka motinos kūną, atsiskiria nuo *m o t i n o s*. Neatsitiktinai lotynų kalbos žodžiai *materia* ‘materija’ ir *mater* ‘motina’ (kaip ir liet. *motina*) yra bendrašakniai. Materija, visa „ši žemė“ yra tarsi Didžioji Motina, kurios išsiose gyvename ir iš kurios mirdami gimstame „į Dvasią“, „pas Tėvą“. Šia prasme ir prisikėlimas po simbolinės krikšto mirties yra ne kas kita kaip at-gimimas dvasiniam gyvenimui, būtent „antrasis gimimas“.

Prabilus apie gimimo simboliką, atkreiptinas dėmesys ir į tokį dalyką kaip *placenta*, kuri, viena vertus, – tai ‘I. moters ir gyvūnų patelių organas, susidarantis nėštumo metu’ ir gaubiantis gemalą, o kita vertus, – ‘2. (bot.) žiedo mezginės dalies iškilimai (...) (sėklasosčiai)’ (21; 382). Kaip matome, ir čia galioja augalinės bei gyvūninės (žmogaus) sričių simbolinė tapatybė. Savo ruožtu naujagimio „išsilukštenimą“ iš placentos vėlgi galima simboliškai tapatinti su grūdo išlukštenimu iš pelų, būtent su *k ū l i m u*. O turint galvoje dvasinį gimimo simbolizmą, „kūlimas“ gali būti suprantamas ir kaip iš(si)laisvinimas iš savotiškos „psichinės placentos“ (nepamirštant „sėklos“ ir „sielos“ sąsajų), būtent kaip „sielos gimimas“. Prisiminus pagrindinę *kulti* reikšmę ‘I. *v a l y t i* grūdus iš varpų’, taip pat aptartą „kūlimo“ simbolinį tapatumą *a p s i v a l y m u* i apskritai, įdomu pastebėti, kad lietuvių kalboje placenta vadinama žodžiu *nuo-valos* ‘gemalo apvalkalas gimdoje; placenta’ (LKŽ VIII 971) arba, vienaskaitoje, *nuo-vala*, būtent tai, kas nu-valoma gimus ar gimstant. Būdinga, kad liet. *nuovala*, be minėtos žmoginės bei gyvūninės reikšmės, dar turi ir augalinę, kaip tik su javais, su javų derliumi (t.y. su grūdais) susijusią reikšmę ‘2. nuvalymas, derlius’ (LKŽ VIII 970), kilusią iš veiksmazodžio *nu-valyti* reikšmės ‘3. nuimti derlių’ (DLKŽ 463). Kaip kad javų derlius pirma nuimamas, o paskui kuliamas, taip ir naujagimis, „žmogaus derlius“, pirma gimsta (čia bambagyslės nupjovimas prilygsta pjūčiai), o tada jau „iškuliamas“ iš nuovalų it pelų.

Taigi kūlimas, o kartu ir *k u l t ū r a* savo giliausia simboline prasme yra ne kas kita kaip žmogaus *d v a s i n i s g i m d y m a s (i s)*, jo sąmonės budinimas(is)

(plg. paprotinį naujagimio žadinimą) iš šio materialaus pasaulio sapnų. Pasak K.Jungo, „pasiekti sąmoningumą – štai kultūra plačiausia prasme, o pati šio proceso širdis bei esmė – savęs pažinimas“ (22; 356). Nes išties „Karalystė yra jumyse ir šalia jūsų. Kai pažinsite save, tuomet ir jūs būsite pažinti ir žinosite, jog esate gyvojo Tėvo sūnūs“ (23; 57). Iš tikrųjų nuostabu, kad žodžiai liet. *pa-žinti*, *žinoti* bei jų giminaičiai kitose ide. kalbose kyla būtent iš ‘gimti, gimdyti’ reiškiančios ide. šaknies **gen-* (13; 109, 110) (lot. *genere*, *generāre* ‘gimdyti’, gr. *gennaō* ‘gimdau’, skr. *jan-* ‘gimti’ ir kt.). Pavyzdžiui, „visos senovės Indijos religinių pažiūrų sistemos tiesiog išimtinį dėmesį skyrė ‘apvalkalų’ pašalinimo operacijoms, kuriomis žmoguje ir jo aplinkoje siekiama pašalinti viską, kas trukdo besąlygiškam *ž i n o j i m u* i, suprantamam kaip tiesos *g i m i m a s*“ (24; 16). „Apvalkalų pašalinimo operacija“ gi vėl yra ne kas kita kaip kūlimas, kūlė, kultūra par excellence.

Liaudis

Reikia pasakyti, jog sąvoka „moteris“ dažnai perteikiama tos pačios gimdymą reiškiančios šaknies žodžiais, kaip ir sąvoka „gentis, giminė“. Plg. gr. *gynē* ‘moteris, žmona, patelė’, pr. *genno* (**genā*) bei *gema* ‘moteris, žmona’ (9; 291) ir gr. *genos* ‘gimimas, gymis, giminė, gentis, šeima’, lot. *gens* (kilm. *gentis*) = liet. *gentis* bei kt. Plg. ir liet. *gimdyti* kaip žodį, reiškiantį būdingą moters sugebėjimą, su tos pat šaknies žodžiu *giminė*, ir t.t. Savo ruožtu kūdikio gimimą iš moters, motinos galima simboliškai tapatinti su žmogaus, subrendusio jaunuolio „antruoju gimimu“, jam paliekant šeimą, giminę ar gentį. Kaip tik su šiuo įvykiu žmogaus gyvenime susijusi ir tradicinė iniciacija ar krikštas. Plg. šia prasme tokius Kristaus žodžius: „Ir kiekvienas, kuris palieka namus, ar brolius, ar seseris, ar tėvą, ar motiną, ar moterį, ar vaikus, ar dirvas dėl mano vardo, gaus šimteriopai ir paveldės amžinąjį gyvenimą“ (Mt 19, 29) (25; 80). Be to, ir „pagony“ lotyniškoje Evangelijoje vadinami anaip tol ne žodžiu (dgs.) *pagani*, bet žodžiu (dgs.) *gentes* = liet. *gentys*, t.y. giminaičiai – plg. liet. *gentis* vienaskaitos reikšmę ‘4. giminaitis, tos pat giminės (genties) žmogus, giminė’ (LKŽ III 238). Pavyzdžiui, lotyniškoje Evangelijoje sakoma *Galilaea gentium* = liet. *genčių* (< **gentiu*) *Galilėja*, o lietuviškame vertime – ‘pagonių Galilėja’ (Mt 4, 15) (26; 27). Taigi krikščionys – kaip priešingybė „pagonims“ – šiame kontekste yra būtent tie, kas jau išaugo ir atsiskyrė nuo genties, kas jau „gimė iš giminės“ krikšto kaip „antrojo gimimo“ metu.

Čia šiaip jau atspindi archaiška, kur kas senesnė už krikščioniškąją pažiūrą. Turint galvoje, kad dvasinis išsivadavimas mena išsilaisvinimą, būtent aukščiaušią dvasinę ar dvasios *l a i s v e* (antraip jis nė nebūtų išsivadavimas), paminėtini palyginimui ir tokie praslavų kalbos žodžiai kaip **čeljadb*, kuris „visų pirma žymėjo *p r i k l a u s o m ą* slavų šeimos narių. Žodžio etimologija nekelia abejonių: vesti jį dera iš **čel-* (...); giminingas jam ir praslavų **čel(čbl)ovekō* ‘žmogus’ (...). Pirmą kartą šio slavų žodžio reikšmė reikia laikyti ‘š e i m y n o s (...) n a r y s’. Aiškiausiai ši reikšmė išliko serb.–chorv. *čeljad* ‘tarnaitė, namiškė; namiškiai, šeima su moterimi ir kūdikiu’“ (27; 234). Taip pat **cholpō*, kurio „pirmame plane nuo pat pradžių toks reikšmės komponentas kaip ‘n e l a i s v a s, b e l a i s v i s, v e r g a s’. (...) Šaknis **chol(p)-* (...) visų pirma reiškė ‘žmonių kolektyvo narys, kilęs iš tos pačios bendros *g i m i n ė s*’“ (27, 237). Taip pat **otrokō* bei **orbō*: „abiem atvejais pagrindinė reikšmė buvo ‘jauna, nepilnametė būtybė’, plg. ir rusų *otrok* ‘7–15 metų berniukas, tarnas, pasiuntinukas (viešbutyje)’, sen. lenkų *otrok* ‘tarnas, vergas, baudžiauninkas, (rečiau) jau nuolis’; ir sen. rusų *robia* (...), rus. *rebionok* ‘kūdikis’ bei tos pat reikšmės sen. lenk. *robię, robionek* šalia sen. rus. *rob* ‘vergas’“ (27; 237), rus. *rab*. Ryšys tarp priklausymo šeimai, giminei, genčiai ir nelaisvės akivaizdus. Iš čia ir skirtingi žodžiai, kuriais daugelyje kalbų skiriami bei įvardijami *n e l a i s v a s* (genties, giminės) *ž m o g u s* ir *l a i s v a s* (jau „gimęs iš giminės“, t.y. „dukart gimęs“) *ž m o g u s*. Itin ryškus pavyzdys būtų senovės indų tradicija (šiuo atveju, beje, siekianti bendraindoeuropietiškus laikus), kurioje visuomenė dalijama visų pirma į dvi pagrindines žmonių „rūšis“, „sluoksnius“, „luomus“ ar „kastas“, įvardijamas žodžiais skr. *śūdra(s)* ‘śūdras, žemiausios, vergų bei tarnų „kastos“ atstovas’ ir *ārya(s)* ‘arijas, laisvasis; šeimnininkas, ponas; vienos iš trijų aukštesniųjų „kastų“ atstovas’ (28; 99, 652).

Įdomu pastebėti, jog ir prūsų kalboje sąvokai „žmogus“ žymėti yra trys skirtingi žodžiai. Pirmasis – neutralus, bendras *smoy* (**zmōi*) ‘žmogus, vyras’. Antrasis gi – tai *ginthos* ‘žmogus (*g e n t a i n i s*)’, o trečiasis – *ludis* ‘žmogus (šeimininkas)’ (*l* tariama minkštai, t.y. „liudis“) (9; 329). Reikia pasakyti, jog pr. *smoy* (**zmōi*) yra tiesioginis neutralaus lietuviškojo *žmogus* (**žmuo*) (29; 392) atitikmuo. Savo ruožtu „pr. *gynthos* = **gintus* ‘žmogus’ galima vesti iš ‘giminaitis (*g i m i n ė s ž m o g u s*)’ ir sieti su liet. *gintis* ‘giminaitis’ (...); panašios darybos yra ir sen. ind. *jantuh* ‘tvarinys, žmogus’“ (30; 207). Pagaliau pr. *ludis* ‘šeimininkas’ yra tiesioginis lietuviškojo kuopinio *liaudis* atitikmuo (31).

Juodviejų giminaičiai kitose kalbose dar, pavyzdžiui, yra lat. *laudis*, sen. slav. *ljudbje* ar *ludije*, rus. *liud, liudi*, sen. vok. aukšt. *liuti* ‘žmonės’, *liut*, vok. *Leute* ‘liaudis’ ir kt. Ir visų jų semantinį pamatą atskleidžia tokie šios šaknies žodžiai kaip sen. slav. *ludinō* ‘*l a i s v a s i s*’, gr. *eleutheros* (< **leudheros*), lot. *liber* ‘*l a i s v a s*’ (iš **(e)leudhero-* ‘*l a i s v a s ž m o g u s*’) (32).

Todėl visiškai aišku, kad ir prūsų „*ludis* visų pirma, matyt, buvo suprantamas būtent kaip ‘*l a i s v a s žmogus*’ (33; 377) – sanpriešoje su *ginthos* (**gintus*) kaip *n e l a i s v u*, giminei priklausančiu žmogumi, gentimi. Savo ruožtu nėra jokių abejonių, kad ir lietuvių *liaudis* visų pirma žymėjo *l a i s v u s* žmones, laisvų žmonių visuomenę ar net archaišką laisvo žmogaus institutą – sanpriešoje su gimine ar gentimi. Plg. ir rus. *liud, liudi* ‘žmonės’ sanpriešoje su *čelovek* ‘žmogus’. Prisimenant „pagonių“ pavadinimą lotyniškoje Evangelijoje žodžiu *gentes*, gal verta bus pastebėti, jog gr. *ekklēsia*, kuriuo vėliau imta vadinti krikščionių bažnyčia, ikikrikščioniškoje Graikijoje reiškė būtent *l a i s v ū* žmonių susirinkimą.

Toliau gilinant šios šaknies žodžių etimologiją reikia pasakyti, jog visi jie siejami su gotų kalbos *liudan* ‘augti’, sanskrito *rodhati* ‘auga’ bei pan. (8; 392), taigi semantiškai grindžiami („(už)augimo“ sąvoka. Apskritai „gamtinių–vegetatyvinių ir kultūrinių–socialinių faktorių ryšys šaknies ide. **leudh-* evoliucijoje įvairiose ide. – taip pat ir baltų – kalbose neabejotinas. Suvirš, kaip tik šis ryšys lemia ir tą subtilų prasmų žaismą, ir patį simbolikos pobūdį, kurie šios šaknies istoriją daro ištis ypatingą (...). Šios šaknies žodžių apstu daugelyje ide. kalbų – tiek ‘augmeninėmis’, tiek ir ‘socialinėmis’ reikšmėmis (...). Plg. germanų kalbų got. *liudan*, sen. vok. aukšt. *liotan*, sen. saks. *liodan*, sen. angl. *lēodan* ‘augti’, bet ir got. *laudi, ludja*, sen. saks. *lud*, sen. vok. aukšt. (...) *liut*, sen. angl. *lēod* ‘liaudis’ (...); įsidėmėtinas ir burgundų *leudis* ‘laisvas vyras (žmogus)’. Keltų duomenys (sen. air. *luss* ‘augalas’ (...) bei kt.) mažiau įdomūs, užtat ištis išraiškingi sen. graikų bei italikų. Plg. gr. *eleutheros* ‘laisvas’ (< **leudh-er-*) (...), lot. *liber* ‘laisvas’ (*Liber* – augmenijos, gimimo dievas, *liberi* ‘vaikai’ (...). (...) Indoiranėnų pavyzdžiai irgi pabrėžia vegetatyvinius motyvus – sen. ind. *rōdhati* (...) ‘auga, stiebiasi’ (...), avest. *raodaiti* (: *raoda*) ir pan. Vienas paskutiniųjų bandymų semantiškai paaiškinti visus šiuos faktus – nuo išimtinai ‘vegetatyvinių’ iki maksimaliai ‘socialinių’ – priklauso Benvenistui (...). Pirmieji šio santykio nariai (...), jo nuomone, žymi patį augimo procesą, o antrieji – jo rezultata, augimo išsipildymą, kuris savo ruožtu transformuojamas į (...) etnosocialinių kategorijų

sferą (...). Vadinas, 'laisvės' sąvokos pagrindas ir metafora čia – 'augimo' sąvoka. Laisvę išties galima apibrėžti kaip augimo rezultata, kaip 'vaisingumo', t.y. išsipildymo ir pilnatvės stadiją“ (33; 380, 381). „Šia prasme pr. *ludis* (...) neatskiriamas nuo Lyberio (...), o prūsų pavasarinės vaisingumo apeigos, apie kurias žinoma iš šaltinių, iš esmės yra ne kas kita kaip romėnų agrarinių švenčių (*Liber, Libera, Liberia* – kovo 17, kai pilnametystės sulaukę jaunuoliai gauna *toga virilis* variantas. (...) Prūsiškame *ludis–Liber* (...) tad tebeprasišviečia indoeuropietiškos 'laisvo žmogaus' instituto šaknis bei jo ryšys su vegetatyvine topika, vaizdiniais, simbolika“ (33; 382).

Liaudies kultūra

Taigi liet. *liaudis*, kaip ir pr. *ludis*, sen. slavų *ludinъ*, burgundų *leudis* bei kt., mena archaišką indoeuropiečių *l a i s v o ž m o g a u s* institutą, grindžiamą jo branda, už-augimu ar iš-augimu iš priklausomybės šeimai, giminei, genčiai – plg. liet. *su-augęs* 'pasiekęs subrendimo amžių' (LKŽ XIV 20). Kitaip sakant, liaudį sudaro *i n i c i j u o t i e j i* į suaugusius, todėl savarankiškus, nepriklausomus, laisvus visuomenės narius, būtent „krikštytieji“ (t.y. „bažnyčia“ pačia plačiausia prasme) arba „dukart gimusieji“. Būdinga, jog kaip tik „dukart gimusiais“ ar tiesiog „dvigymiais“, skr. *dvi-ja(s)*, senovės Indijoje vadinti arijai (28; 294). Įdomu, jog tos pat ide. šaknies (skr. *jan-* 'gimti' = ide. **gen-* 'gim(dy)ti') lotynų kalbos atitikmuo *generāre* reiškia ne tik 'gimdyti', bet ir 'iš-, už-augti' (pvz., *arbor ex radice generata* 'iš šaknų iš-, už-augęs medis') (34; 391). Atitinkamai rusų kalboje *roditj(sia)* 'pagimdyti (gimti)' yra vienos šaknies su *rosti* (**rod-ti*) 'augti' (35). Prisiminkime, jog ir lotynų Lyberis buvo tiek augmenijos, tiek gimimo dievybė. Čia tik norime dar syk pabrėžti augalinės (vegetatyvinės) ir gyvūnų bei žmogaus sričių simbolinį tapatumą, kurį aptikome ir *sėklos* atveju, nagrinėdami „kultūros“ sąvoką, ir aiškindamiesi *liaudies* etimologiją.

Iš viso to, kas kalbėta, išryškėja galimybė žodžių junginį *liaudies kultūra* rasti nejučia menant „laisvo žmogaus kūlimą(si)“, t.y. žmogaus sielos išsilaisvinimo arba tiesiog dvasinio išsivadavimo archetipą kartu su jį lydinčiais atitinkamais mitiniais vaizdiniais. Iš čia ir pavadinimo *Liaudies kultūra* atitinkama „misti-nė“ (iš gr. *mystēs* 'inicijuotasis') prasmė, sulig tradicinėmis archaiškomis pažiūromis į vardus, turinti šiuo vardu pakrikštytajam atverti išties įkvepiančias galimybes ir nuspėti ypatingą pašaukimą bei lemtį.

P. S. Gal verta atkreipti dėmesį dar į vieną žodžio *liaudis* etimologinę užuominą.

Bet koks gimdymas bei gimimas šiaip jau susijęs su skausmu, kančia, kentėjimu. Savo ruožtu lietuviškajam *liaudis* „giminingų (bent jau potencialiai) žodžių rato išplėtimas, matyt, leistų atskleisti tam tikrus svarbius, intymius 'liūdesio–kentėjimo' motyvus, neišvengiamai lydinčius augimą (...) ir būdingus jam analizės–sintezės, individuacijos procesus (...) (plg. tokį santykį kaip *liaudis – liūdėti* (...))“ (33; 380). Kitaip sakant, visa tai „leidžia suvokti laisvę–augimą lydinčio (...) kentėjimo–liūdesio motyvą, būdingą įvairiems vegetacinio ciklo etapams (plg. liet. *liaudis: liūdėti* ryšium su kenčiančio Dionizo tema; plg. *Dionysos Eleuthereys* (...))“ (33; 382). O juk kūlimas, kūlė – irgi vienas iš agrarinio „vegetacinio ciklo“ etapų, kuris, kaip ir linų mynimas kluone, jaujoje, pirtyje (plg. „lino kančią“) bei žmonių pėrimasis, vanojimasis pirtyje (menantis vėlgi iniciaciją – plg. minėtus liet. *šventinti, švantalyti* 'mušti, perti', *švanta* 'vanta'), jau vien dėl paties veiksmo („mušti“) savaime mena kentėjimą. Šia prasme „laisvas“ ar „dukart gimęs“ žmogus (pr. *ludis* ir kt.) – tai tarsi dvasiškai „gimęs iš liūdesio“, mažne stačiai „liūdis“.

Antra vertus, žmogų kartais apimantis – regis, neišbrendamas, neišraudojamas – liūdesys šiuo požiūriu yra ne kas kita kaip laisvą sąmonę, laisvą dvasią gimdančios sielos mirtina kančia (plg. čia didžiai simboliškus lietuviškus Sopulingosios Motinos vaizdinius), iš kurios tačiau galiausiai (at)gimsta jau ne kas kitas kaip pats tyras Džiaugsmas. Dėl „gimimo“ ir „džiaugsmo“ ryšio plg. rus. *roditj(sia)* 'pagimdyti (gimti)' – *radovatj(sia)* 'džiuginti (džiaugtis)'. Apskritai „šypsno ir apvaisinimo, juoko ir gimimo ryšys remiasi agrarine metaforika. (...) Šypsny (..) žymi vaisiaus gimimą iš motinos iščių, ar tai būtų moteris, ar žemė“ (36; 225). (Vėl ta pati augalinės ir žmogaus sričių simbolinė tapatybė.) Plg. ir gr. *gē* 'žemė', *gē-then* 'iš, nuo žemės' bei *gētheō* 'džiaugiuos'. Pagaliau juk ir Dionizo, įkvėpimo bei dainų (pirmykštės „liaudies kultūros“) dievo, motina – ne kas kitas kaip pati Žemė, Žemelė (trakų–frigų kilmės gr. *Semelē*) (37; 425), taigi ir jo kančia, matyt, ne daugiau nei vienas iš „vegetacinio ciklo“ etapų.

Galbūt tai šiek tiek paaiškintų ar bent savaip nušviestų ir „agrarinei“ lietuvių liaudies kultūrai išvien būdingą liūdesį bei padrąsintų rasti jos iščiose kartais sukrutant bebaimį, nežabotą, nebenugalšinamą Pažinimo ir Kūrybos, ir, vadinas, Būties Džiaugsmą. Lyg prisikėlimo šypsny pro gedulo rūškanas. Tikrasis kultūros grūdas.

IŠNAŠOS:

1. Patackas A., Žarskus A. Gimties virsmas. – V., 1990.
2. Elizarenkova T. Ja. Jazyk i stilj vedijskich riši. – Moskva, 1993. – Rusų k.
3. Nikolajeva T.M. Edinicy jazyka i teorija teksta // Issledovaniya po strukture teksta. – M., 1987. – Rusų k.
4. Plg. balt. *en-men-, praslav. *in-men-, ide. *n-men- 'vardas' (lot. *nomen*, skr. *nāman*, gr. *onoma*, rus. *imja*, pr. *emnen* ir kt.) = liet. *i-min-(ti)*: Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai II. – V., 1981. – P. 69.; Toporov V.N. Imena // Mify narodov mira. – M., 1994. – T. 1. – P. 508. – Rusų k. Tàigi 'vardas' indoeuropiečių kalbose tiesiog etimologiškai yra *mįslė*, slepianti savy gilesnę *mintį* (ide. *men-).
5. Pizani V. Etimologija. – M., 1956. – Rusų k.
6. Toporov V.N. O rituale. Vvedeniye v problematiku // Archaicheskij ritual v folklornych i ranneliteraturnych pamiatnikach. – Moskva, 1988. – Rusų k.
7. Karulis K. Latviešu etimoligijas vārdnīca. – Rīga, 1992. – T. I. – P. 440, 441; Taip pat žr.: Kočergina V.A. Sanskritsko-russkij slovarj. – M., 1978.
8. Karulis K. Latviešu etimoligijas vārdnīca. – Rīga, 1992. – T. I.
9. Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai II. – V., 1981.
10. Koroliov A.A. Drevneišije pamiatniki irlandskogo jazyka. – Moskva, 1984. – Rusų k.
11. Nikolajev S.L., Starostin S.A. Paradigmatičeskije klassy indoevropėiskogo glagola // Balto-slavianskije issledovaniya 1981. – Moskva, 1982. – Rusų k.
12. Karulis K. Min. veik. – P. 448; Toporov V.N. Prusskij jazyk. Slovarj: K.–L. – M., 1984. – P. 305, 306. – Rusų k.
13. Sabaliauskas A. Lietuvių kalbos leksika. – V., 1990.
14. Greimas A.J. Tautos atminties beieškant. – Vilnius–Chicago, 1990.
15. Ambrazas S. Daiktavardžių darybos raida. – V., 1993.
16. Bagdanavičius V. Laumės. – Chicago, 1982. – Citatoje minimas A.Sabaliauskas, reikia manyti, neturi nieko bendra su išnašose minimu autoriumi A.Sabaliausku.
17. Daunys S. Paprotinės pirties soteriologiniai aspektai // Danguis ir žemės simboliai. – V., 1995.
18. Sabaliauskas A. Min. veik. – P. 101, 134. Plg. ir su „siela“ siejamą airių *sil* 'sėkla': Makovskij M.M. Udiviteljnij mir slov i značenij. – Moskva, 1989. – P. 90. – Rusų k.
19. Toporov V.N. Ob odnom archaičnom indoevropėiskom elemente v drevnerusskoj duchovnoj kulture – *SVEȚ- // Jazyki kuljture i problemy perevodimosti. – Moskva, 1987. – Rusų k.
20. Mažiulis V. Prūsų kalbos etimologinis žodynas. T. 2. – V., 1993.
21. Tarptautinių žodžių žodynas. – V., 1985.
22. Jung C.G. Memories, Dreams, Reflections. – The Fontana Library, 1974.
23. Evangelija pagal Tomą 3. // Filosofijos istorijos chrestomatija. Viduramžiai. – V., 1980.
24. Toporov V.N. Sanskrit i ego uroki // Drevniaja Indija. – Moskva, 1985. – Rusų k. – Išretinta autoriaus.
25. Naujasis mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Testamentas. Evangelijos. – Kaunas, 1939.
26. Šventasis Raštas Senojo ir Naujojo Testamento su vulgatos tekstu. T. 5. Šventasis Raštas Naujojo Testamento. – Kaunas, 1937.
27. Šuster–Ševc Ch. Drevneišij sloi slavianskich socialjno-ekonomičeskich i obščestvenno-institucionaljnyc terminov i ich sudjba v serbolužickom jazyke // Etimologija 1984. – Moskva, 1986. – Rusų k.
28. Kočergina V.A. Sanskritsko-russkij slovarj. – Moskva, 1978.
29. Sabaliauskas A. Iš kur jie? Pasakojimas apie žodžių kilmę. – V., 1994.
30. Mažiulis V. Prūsų etimologinis žodynas. T. 1. – V., 1988.
31. Dėl vieno ir to paties žodžio vartojimo tiek kuopine, tiek vienetine reikšme plg. liet. *gentis* dvi reikšmės: 'giminė' bei 'giminaitis (giminės narys)'; pagaliau ir liet. *giminė* gali reikšti 'giminaitį (giminės narį)'. Panašiai, kaip matėme, abi reikšmės turi serb.-chorv. *čeljad* bei kt.
32. Karulis K. Min. veik. – P. 551; Sabaliauskas A. Lietuvių kalbos leksika. – P. 20.
33. Toporov V. N. Prusskij jazyk. Slovarj: L. – M., 1990. – Rusų k.
34. Dvoreckij I.Ch., Koroljov D.N. Latinsko-russkij slovarj. – Moskva, 1949.
35. Karulis K. Min. veik., T. 2. – P. 97, 105.
36. Freidenberg O.M. „Eirena“ Aristofana // Archaicheskij ritual folklornych i ranneliteraturnych pamiatnikach. – Moskva, 1988. – Rusų k.
37. Jarcho V.N. Semela // Mify narodov mira. T. 2. – P. 425. – Rusų k.

FOLK CULTURE

Dainius RAZAUSKAS

In the article an attempt is made for etymological analysis of words of the name „Liaudies kultūra“. The author tries to reveal the „secret“ content of the name having in mind a peculiar relation to the names in the ancient Indo-European tradition. First of all the relationship of the Latin words *colere* and *cultūra* with the Lithuanian word *kulti* is admitted. Later, the attention is paid to the traditional symbolic identity of the word *sėkla* (a seed, – grūdo 'a corn') and the word *siela* (a soul).

We can draw a conclusion from the evidence about the primitive initiative symbolics of culture, i.e. the „threshing of the soul“. Finally it is reminded that the word *liaudis* and its relatives in other languages reminds about the archaic Indo-European institution of a „free man“. The paper concludes that the combination of the words *liaudies kultūra* in some sense means „the threshing of a free man“, namely the spiritual liberation giving an appropriate „secret sense“ to the name of the journal „Liaudies kultūra“.